

KAZINCZY FERENC

ERDÉLYI LEVÉL

(részlet)

Marosvásárhelyt

Hanyatlék a nap, midőn Vásárhelyt egy hegynek nyugotra fekvő oldalán megpillantánk. A kies, de sáros táj el van hintve helységekkel, s valamiben hasonlít a Kassáéhoz. Kancellárius Teleki Sámuelnek háza, hol könyvei tartatnak, s közel ehhez a gróf Kendeffyé, s a reform. kollégium, s távolabb a várbeli nagy templom, messzira kitündöklének a szőlős hegy oldalból, mind parton fekvésök mind nagyságuk miatt.

A kancellárius épülete homlokkal délnek fekszik, s a két sor ablakú épületnek keleti szárnyát foglalá el a bibliotéka. Azt egy felől az udvar, más felől kertecske veszi körül.

A cuctus lakától rövid folyosó viszen az előszoba ajtajához, mely felett e sorok olvastatnak:

MUSIS PATRIIS
GRATISQUE POSTERIS

D. D.

SAMUEL S. R. I. COMES TELEKI.

A bibliotéka hajóját galéria veszi körül, hogy a hajó ajtaja mellett az udvar felé esik a felmenetel. A könyvek nem állanak a hajóban, az egészen üres, hanem a hajót mind a négy oldala felől körülölelő felső és alsó karban; sárga rézből font drót ajtók zárják el a könyveket, hogy címjeik látathassanak, de a kincs a meglopás veszélyének kitéve ne legyen. Az al- máriomokban, valamint az előszobában is, és ez ebből nyíló kabinetben nincs többé üres hely, sem a bibliotékába új almáriomok nem hozathatnak, hanem, ha az ásványok gyűjteménye más szobákba vitetnék.

Az architektus értelemmel és nagy szerencsével tevé rajzolatját. A hajó oszlopfalai az ablakok irányában ürességet hagytak, s onnan vas rostély könyöklők mögül lehet letekinteni a hajóba, mely így a felső és alsó ablakok által elég világosságot kap. A ki az ajtón belép, s a kar alatt megáll, magával általellenben látja a kancellárius képét, a szent István nagy-keresztcesinek ünnepi öltözetök-

ben; a kép igen hív és szépen van festve. A művész rajt nem hagyá nevét, s így azt annál illőbb elmondanom: Tusch János a cs. k. galéria őrzője Bécsben. Független egy kép Nagyváradon, Bihar vármegye kisebb palotájában is (Hickel Józseftől), mely után a rezes orosházi Czetter Sámuel, most professzora a rézmetszésnek Petersburgban, a kancellárius bibliotékája katalógusának első kötetéhez metszé; hív az is, de a képnek visszaszolgáltatást ad a dolgozója. A mit Ehrenreich metsze Pesten, elijeszti a szemet. A későbbi időknek nem lesz kedvetlen tudni, hogy ez az úr szálás és húsatlan termetű volt.

Alatta e képnek a két első pilaszter előtt általellenben egymással a kancelláriusnak s meghalt hitvesének, iktári gróf Bethlen Zsuzsannának rézbe öntött s ismét mind igen hív, mind igen jól dolgozott büszktjei állanak fekete márvány oszlopocskákon, e jegyzettel: F. Thaller, Tyrolens. fec. Vindobonae 1805.

A kancelláriusra őseiről semmi könyvek nem maradának. Maga fogott e kincs gyűjtéséhez 1759-ben, midőn Bázélbe, Párisba, Hollandiába atyja testvéreinek fiával, a koronaőr Józseffel tanulás végett ment vala ki, s vásárlásaiban az a kívánság vezeté, hogy oly könyveket szerezhessen a hazának, melyek a magok nemökben vagy legjobbak, vagy ritkaságuk miatt is becsesek, és a melyeket nagy áruk miatt magányos bibliotékákban hiába fognánk keresni. Katalógusainak három kötetei már kijöttek, s nem sokára a negyedik is sajtó alá megyen. A könyvek száma az nap, melyen én itt valék, harminchat ezer kilencvenhat kötetet tevé, ide nem számlálván azokat, melyek a kancellárius kezénél állanak, s azoknak naponkint szaporodik száma. Hitvese osztolni akara férjének érdemében, s a magyar könyvek a grófné szerzeményei, az ásványok pedig fioknak, a meghalt Domokosnak köszönik lételöket s a kancellárius nagyon megszorította. A numizmák még nem érkeztek le Bécsből. Sajnálottam, hogy ennek a hamar kihalt igen nemes lelkű ifjúnak képét itt nem találám. Ő idővel második atyja fogott volna lenni.

A kincs fidei commissumként megyen által a kancellárius egyetlen fiára, Ferencre, egy itt a piacon álló roppant és ékes ház jövedelmeivel, honnan a bibliotékárius fizethessék, s a könyvek szaporíttathassanak.

Erdély öröksége, X. kötet, Cs. Szabó László közreműködésével szerkesztette Makkai László. Franklin Társulat, Bdapest, 194., 56-58. oldal.